

Primerjalni pregled Zakona o varstvu in proti mučenju živali v drugih državah

POVZETEK

Slovenska zakonodaja s področja zaščite živali pred mučenjem je v nekaterih pogledih pomanjkljiva in nejasna, do velikih težav pa prihaja tudi pri izvrševanju zakonov. V prispevku se osredotočamo na te pomanjkljivosti ter na podlagi kratke analize ureditve varstva živali pred mučenjem v izbranih tujih državah identificiramo najboljše primerjalnopravne rešitve, kompatibilne z našim pravnim sistemom, ki bi to ureditev lahko izboljšale. Poudarek prispevka je na definiciji mučenja živali, sankcijah in oblikah nadzora.

Kot je nekoč rekel George Bernard Shaw: »Najhujši greh v odnosu do živali ni v sovraštvu, pač pa v brezbriznosti. To je bistvo nehumanosti.«¹

UVOD

Uvodoma je potrebno pojasniti, da je ta prispevek, za namene strokovnega posveta o uporabi službenih živali in zaščiti živali, ki ga organizira policija na Policijski akademiji v Tacnu, zasnovan na podlagi diplomskega dela avtorice Tina Tement. Diplomsko delo obravnava zadevno problematiko obširneje in bolj celovito, medtem ko so v prispevku predstavljene zgolj ključne ugotovitve, teze ter predlogi sprememb in dopolnitev obstoječe zakonodaje s področja zaščite živali pred mučenjem.

Predstavitvi samega pravnega položaja živali, kot ga opredeljujejo teoretiki ter stanja na področju pozitivnopravnega priznavanja pravic živali (tj. lastnosti omejenega ali pasivnega pravnega subjekta z določenimi upravičenji, ne pa obveznostmi) v Sloveniji in tujini, sledi predstavitev razlogov za potrebo po uvedbi nove zakonske definicije mučenja živali in prednosti takšne na novo zastavljene opredelitve mučenja živali. Prispevek se nato ukvarja s posameznimi določbami *Zakona o zaščiti živali (ZZZiv)*, ki dopuščajo trpljenje živali za doseganje tako neprimernih in nevrednih ciljev kot sta estetika ali prihranek denarja in zatorej ne bi smele imeti mesta v zakonu imenovanem *Zakon o zaščiti živali*. V nadaljevanju je predmet razprave kaznovalna politika na zadevnem področju ter na koncu analiza najustreznejših predlogov rešitev za izboljšanje nadzorstva nad izvajanjem zakonodaje o

¹ V: Regan, str. 23.

varstvu živali pred mučenjem in v tem okviru možnosti uvedbe t.i. »živalske policije« (*animal police*), kot jo poznajo v tujini, tudi pri nas.

1. PRAVNI POLOŽAJ ŽIVALI

Priznanje pravic živali bi pomenilo, da živali dobijo lastnost omejenega ali pasivnega pravnega subjekta v razmerju do ljudi, se pravi subjekta z določenimi upravičenji, ne pa obveznostmi in odgovornostmi. Hkrati bi postali ljudje neposredno nasproti živalim pravno zavezani in odgovorni za vsa tista delovanja in nedelovanja, ki zadovoljujejo njihova pozitivna in negativna upravičenja. Ker pa živali ne morejo same varovati svojih upravičenj, bi bilo treba šteti, da so vsi ali le nekateri ljudje zastopniki ali skrbniki interesov in pravic živali s pravico in obveznostjo, da skrbijo za pravice živali in vložijo tožbo zoper vsakogar, ki jih z delovanjem ali nedelovanjem krši. V okviru Društva za osvoboditev živali in njihove pravice, katerega glavni cilj je priznanje živalskih pravic, so, čeprav živalim pri nas niso priznane pravice, že ustanovili poseben društveni organ s tovrstnimi nalogami, ki seveda deluje brez javnih pooblastil, imenovan Varuh pravic živali. Živalim bi torej bilo v pravu mogoče podeliti položaj subjekta in s tem nosilca pravic, podobno kot se je to že storilo za pravne osebe. Vzpostavitev sistema živalskih pravic bi lahko doprinesla k zanesljivejšemu pravnemu varstvu živali in odvrčanju od povzročanja trpljenja drugim pravnim subjektom ter bi od takšnega pristopa živali dejansko lahko imele koristi.

Tudi če bi se odločili to storiti, namreč še vedno ostaja odprta vrsta vprašanj. Največjo dilemo predstavlja vprašanje ali jim priznati pravico do življenja glede na neizogibno dejstvo, da so živali še vedno temelj prehrane večine ljudi in po eni strani lahko pride do pomislekov o tem, ali je človek dolžan spoštovati živalsko življenje, če ga živali medsebojno ne spoštujejo po drugi strani pa o tem, ali bi s priznanjem zgolj nekaterih živalskih pravic sploh izpolnili pričakovanja. Prav zaradi teh dilem razmišljanja o potrebi priznavanja pravic živali do sedaj niso imela večjega učinka na pozitivnopravno ureditev razmerij človek-žival. Normativno je najvišji domet dosežen v nekaterih zakonskih načelih tujih pravnih ureditev, ki napeljujejo na to, da se danes pravzaprav nahajamo v prehodnem obdobju priznanja živali kot »objektov sui generis« ali posebej zavarovanih objektov. V slovenskem pravnem sistemu so živali prav tako objekti prava, naše pravo pa ne pozna nikakršnih določb, ki bi živalim priznavale poseben položaj med drugimi objekti prava. Vsaj trenutno je nesmiselno pričakovati, da bo Slovenija naredila tako velik korak naprej pri zaščiti živali in živalim priznala pravice, utemeljeno in potrebno pa bi bilo vsaj priznanje živali kot »objektov sui generis« ali posebej zavarovanih objektov v *Stvarnopravnem zakoniku* ali *ZZZiv*. Določbe, da živali niso stvari, da so naša sobitja, da jih je potrebno spoštovati in zaščititi njihovo dostojanstvo, da imajo posebno vrednost večjo od uporabne vrednosti za človeka ipd. bi delovale kot neke vrste programske norme, ki bi pomenile prvi korak na poti do priznanja pravic živali, ki je žal postopna.

2. ZAKONSKA DEFINICIJA MUČENJA ŽIVALI

Pri opredeljevanju samega pojma mučenja in prepovedanih oblik mučenja bi slovenski *ZZZiv* moral biti določnejši, tako da ne bi dopuščal sedanjega manevrskega prostora. Ker se kazenske določbe *ZZZiv* navezujejo le na taksativno naštetih prepovedanih ravnanj mučenja živali in se zato lahko zgodi, da zakonodajalec spregleda določene oblike mučenja in posledično mučitelj ne odgovarja, se predlaga **modernejša in preglednejša definicija mučenja živali**, ki bi hkrati pomenila kompromis med pristopom opredeljevanja mučenja izključno z generalno klavzulo in s taksativnim naštevanjem prepovedanih ravnanj. Definicija mučenja, ki bi upoštevala primerjalne dobre karakteristike definicije, bi tako lahko določala, da je mučenje živali:

- vsako ravnanje ali opustitev ravnanja, storjeno naklepno ali iz malomarnosti, ki živali povzroči nepotrebno trpljenje;
- nepotrebna ali neprimerna usmrtitev živali.

Nadalje bi se v okviru istega člena določilo, da mučenje živali pomeni predvsem storitev katerega izmed prepovedanih ravnanj, ki bi bila na tem mestu primeroma naštetih.

Takšna definicija mučenja živali bi zajemala tudi psihično trpljenje živali, povzročanje katerega bi bilo v okviru tako zastavljene definicije, na katero bi se neposredno navezovala kazenske določbe zakona tudi sankcionirano, saj *ZZZiv* v 10. točki prvega odstavka 5. člena določa, da trpljenje med drugim pomeni tudi strah ter prekomerno in nepotrebno vznemirjanje živali. Povzročanje psihičnega trpljenja po zgradbi obstoječe zakonodaje ne pomeni prekrška in ni sankcionirano, čeprav psihično trpljenje ni nič manj boleče oziroma je včasih lahko veliko hujše od samega fizičnega zlorabljanja. Težko dokazovanje psihičnega trpljenja, na kar se opozarja v literaturi, ne bi smel biti razlog, da se to ne bi štelo za mučenje in bilo kot tako opredeljeno v definiciji mučenja, pa četudi bi služilo le kot pomoč pri dokazovanju fizičnega trpinčenja.

Po obstoječi definiciji v *ZZZiv* neko ravnanje velja za mučenje živali, če gre za taksativno našete storitve ali opustitve, ki so izvršene naklepoma in živalim povzročijo težke posledice. Vsi pregledani tuji zakoni o zaščiti živali sankcionirajo mučenje živali storjeno iz malomarnosti, vsaj v okviru prekrškov (tako tudi zakoni ameriških zveznih držav), nekateri tuji zakoni izrecno določajo, da predstavlja prekršek mučenje storjeno z naklepom ali iz malomarnosti (tako npr. nemški *Tierschutzgesetz*), nikjer pa ni zaslediti določb, ki bi, kot pri nas, izrecno določale, da pomeni mučenje živali le naklepna povzročitev trpljenja. Predlagana nova definicija mučenja živali bi razblinila vse nejasnosti o tem ali je povzročanje trpljenja iz malomarnosti prekršek, hkrati pa bi s takšno definicijo bile podane podlage za uvedbo kazenskopravnega sankcioniranja mučenja živali iz malomarnosti.

Kazenskopravno kaznovanje povzročanja trpljenja kot posledice malomarnosti bi prišlo v poštev predvsem pri drugi obliki izvršitvenega dejanja tega kaznivega dejanja, ki se izraža kot nepotrebno povzročanje trpljenja in je lahko opustitev potrebnih ukrepov za zagotovitev dobrobiti živali, njeno zaprtje brez hrane, vode in podobno. Glede na to, da je naklep težko dokazati, bi se poleg naklepne zlorabe moralo šteti za kaznivo dejanje mučenja živali tudi malomarno zanemarjanje živali in prikrajšanje oziroma deprivacija. Nabava hišnega ljubljence pomeni tudi prevzem odgovornosti za to živo bitje, ki bi se je ljudje morali bolj zavedati in resneje jemati, k čemur bi zagotovo pripomoglo tudi kazenskopravno kaznovanje malomarnosti pri skrbi za živali, večinoma popolnoma odvisnih od svojih skrbnikov. S tem bi jasno sporočili, da je zanemarjanje živali resen zločin ter preventivno pripomogli k temu, da ljudje, ki po okoliščinah in osebnih lastnostih ne morejo skrbeti za živali s potrebno pazljivostjo (kar je tudi bistvo opredelitve kazenskopravne malomarnosti po *Kazenskem zakoniku (KZ-1)*) ne bi imeli živali.

Ker je v končni fazi skrb za zaščito živali odgovornost njenega skrbnika in ker nekaterih prepovedanih ravnanj mučenja večinoma ne izvršijo skrbniki sami, temveč privolijo v to, da to storijo drugi (kar npr. velja za rezanje uhljev in pasjih repov), bi bilo smiselno razmisliti tudi o uvedbi odgovornosti skrbnika živali za dovolitev mučenja oziroma opustitev ukrepov za preprečitev mučenja vsaj za prekrške mučenja živali

2. 1 DOPUSTNO MUČENJE

Posamezne določbe *ZZZiv*, ki dopuščajo trpljenje živali za doseganje tako neprimernih in nevrednih ciljev kot sta estetika ali prihranek denarja ne bi smele imeti mesta v zakonu imenovanem *Zakon o zaščiti živali*. Takšna je določba o **dopustnosti krajšanja pasjih repov**. Pri nas je ta bolj ali manj lepotni poseg, ob nekaterih pogojih, še vedno dovoljen, medtem ko so ga npr. v skandinavskih zakonih **prepovedali že v sedemdesetih letih**. Ker je poseg krajšanja repov boleč, se predlaga, da bi se dovoljeval le **za namene zdravljenja in iz preventivnih razlogov za službene pse**, podobno kot v npr. v Veliki Britaniji, nikakor iz razlogov estetike. Da bi prepoved učinkovala, pa bi si predvsem Kinološka Zveza Slovenije morala močnejše prizadevati k izkoreninjenju in ne vzpodbujanju in nagrajevanju teh nepotrebnih posegov.

Sporne so tudi določbe o **izjemah pri obveznosti omamljanja živali pred zakolom**, ki dopuščajo mučenje živali ob dostopnosti primernih sredstev za omamljanje ter se zato predlaga njihovo črtanje. Za mučenje se namreč šteje le zakol brez omamljanja, ki ga naklepno izvrši oseba, ki je registrirana za dejavnost klanja živali. Namen določbe o obveznosti omamljanja, bi naj bilo preprečevanje

nepotrebnega trpljenja pri vseh zakolih živali, ki seveda ne občutijo različnih stopenj bolečin, če zakol opravi za to registrirana oseba ali kmet pri kolinah, ki ni registriran za opravljanje te dejavnosti. Isto velja tudi za prepoved nadaljnje obdelave zaklanih živali preden je žival popolnoma izkrvavela. Vsi poskusi obrazložitve upravičenosti takšne določbe, kot denimo ta, da so osebe registrirane za dejavnost klanja za razliko od neregistriranih poučene o prepovedi nestrokovnega zakola ali da imajo dostop do orožja in streliva za omamljanje le osebe registrirane za dejavnost klanja, ne morejo priti v poštev. Poleg tega se s takšnimi določbami ljudi na nek način spodbuja, da se ne registrirajo in s tem prihranijo denar za dokumentacijo, takso pri registraciji in sredstva za omamljanje ter se hkrati izognejo odgovornosti za nestrokovno izveden zakol. Določbe ZZZiv o obveznem omamljanju in prepovedanih ravnanjih v zvezi s klanjem ne veljajo za klanje perutnine in kuncev na domu pri rejcu za lastno uporabo. Pod vprašaj se spet postavlja smiselnost takšne določbe, saj, kljub temu, da so to manjše živali, za omamljanje ne potrebujejo iste količine sredstev kot večje, seveda pa bi naj bil namen zakona zaščita živali in ne omogočanje manjših stroškov v perutninarstvu in kunčereji.

Potrebne so tudi spremembe določb 26. člena ZZZiv. Po tem členu je namreč dopustno **usmrtiti živali rejene za proizvodnjo kož ali krzna,**² prav tako je dovoljena usmrtitev izvedena **za potrebe naravoslovnih muzejev.** Na osnovi moralnega odpora in ozaveščenosti večinskega prebivalstva so nekatere države (npr. Velika Britanija, Avstrija, Švica in Hrvaška) že sprejele zakonske omejitve oziroma popolne prepovedi vzreje živali za krzno in predlaga se, da bi jim sledila tudi Slovenija, pri tem pa se bi krznarjem moral dati na voljo ustrezno dolg rok za pripravo na spremembe. Ker usmrtitve živali niso v skladu s poslanstvom naravoslovnih muzejev, ki bi naj bilo promoviranje ljubezni do narave in skrbi za ohranjanje okolja, se bi le-te morale prepovedati.

Tem primerom se pridružuje še določba, ki dovoljuje **usmrtitev zapuščene živali, ki je ni možno oddati, in sicer po 30 dneh od dneva, ko je bila nameščena v zavetišče.** Rok 30 dni je absolutno prekratek, saj velikokrat žival nekako v enem mesecu preneha biti agresivna in je nato šele nekje po dveh do treh mesecih primerna za posvojitev, kar je, poleg očitne neetičnosti takšnega početja, dodaten razlog, da se ta rok s 30 dni **podaljša na 60 dni.** Dodatna sredstva, ki bi omogočila podaljšanje roka, bi se pridobivala na podlagi višjih denarnih kazni za prekrške mučenja živali ter bolj učinkovitega opravljanja nadzora nad izvajanjem ZZZiv, ki bi posledično privedel do pogostejšega izrekanja kazni, pri tem pa je potrebno opozoriti tudi na veliko pripravljenost ljudi za pomoč živalim v zavetiščih, in sicer v obliki finančnih prispevkov in donacij v materialu, kakor tudi posvojitev na daljavo.

² Zelo sporno je odiranje živih živali za krzna (kar lahko vidimo v številnih dokumentarcih), saj živali neznosno trpijo.

3. SANKCIJE

Denarne kazni, ki jih obstoječa zakonodaja predvideva za prekrške mučenja živali so nezadostne in tudi primerjalno zelo odstopajo ter ne morejo delovati preventivno, zato jih je potrebno zvišati. Za kaznivo dejanje mučenja živali se je sicer zagrožena maksimalna zaporna kazen pred kratkim, z začetkom veljavnosti *KZ-I*, podaljšala na 6 mesecev, a je primerjalno še vedno zelo kratka. Praksa kaže, da sodniki le redko opredelijo dejanja mučenja živali za kaznivo dejanje in le redko izrekajo kazen zavora.

Ker obstoječa zakonodaja ne daje pravne možnosti, da bi mučiteljem živali preprečili nakup novih živali in novo izživljanje nad njimi oziroma zanemarjanje obveznosti do njih, bi se denarnim in zaporni kazni morala pridružiti tudi sankcija prepovedi skrbništva živali. Denarna ali celo zaporna kazen namreč ne moreta doseči takšnih učinkov kot prepoved skrbništva živali, saj ima ta poleg elementa kaznovanja tudi zelo konkreten preventivni učinek na področju zaščite živali. To sankcijo, ki jo poznajo številne države (Velika Britanija, Avstrija, Hrvaška...) bi uvedli za kaznivo dejanje mučenja živali ter tudi za prekrške, vendar le v primeru njihove ponovitve.

3. 1 SANKCIONIRANJE MUČENJA ŽIVALI IZ MALOMARNOSTI IN DEFINICIJE MUČENJA ŽIVALI

Illinoiški *Humane Care for Animals Act*³ določa mučenje živali za prekršek kategorije A, drugo in vsako kasnejšo kršitev predpisov o varstvu živali pred mučenjem pa za kaznivo dejanje 4. kategorije (poglavje 8, člen 703.01). V členu 703.02 je opredeljeno posebno hudo mučenje (*aggravated cruelty*),⁴ kot namerna povzročitev hude poškodbe ali smrti, ki je prav tako kaznivo dejanje 4. kategorije. Naslednji člen za kaznivo dejanje 3. kategorije določa zavestno oz. namerno mučenje brez zakonsko opravičljivih razlogov, ki povzroči hudo fizično bolečino, pri čemer ima mučitelj namen povečati ali podaljševati bolečino, trpljenje ali agonijo živali. Podobno je v zvezni državi New York, kjer po § 353 *New York Agriculture and Markets Law*⁵ mučenje živali predstavlja prekršek A kategorije, posebno hudo mučenje pa kaznivo dejanje. Za posebno hudo mučenje gre takrat, ko mučitelj z nezakonitim namenom namerno ubije žival ali ji povzroči resne fizične poškodbe in to stori z namenom povzročitve ekstremne fizične bolečine ali na posebej izprijen ali sadističen način. Podobno ureditev poznajo tudi v Floridi in drugih zveznih državah Združenih držav Amerike.

Nemški *TierschG* v 18. členu izrecno določa, da mučenje storjeno z naklepom ali iz malomarnosti predstavlja prekršek, medtem ko kaznivo dejanje v skladu s 17. členom pomeni uboj živali brez

³ *Humane Care for Animals Act (Zakon o zaščiti živali (Illinois))*, 510 ILCS 70/.

⁴ Smiselni avtoričin prevod.

⁵ *New York Agriculture and Markets Law (Zakon o kmetijstvu in trgovini z živali (New York))*, v nadaljevanju: *NY AGRI & MKTS*.

razloga in povzročitev hude bolečine iz krutosti ali povzročitev ponavljajoče resne bolečine ali trpljenja.

Po britanskem *AWA* kaznivo dejanje mučenja opredeljujejo predvsem trije elementi: trpljenje živali, nepotrebnost trpljenja in vednost, da bo ravnanje pripeljalo do trpljenja. Na vprašanje krivde se nanaša element vednosti, da bo določeno ravnanje povzročilo trpljenje živali. Poleg storitve nezakonitega dejanja (dejanski element, angl. *external element*, lat. *actus reus*),⁶ mora mučitelj v času storitve kaznivega dejanja imeti zle namene (krivdni element, angl. *guilty mind*, lat. *mens rea*).⁷ Formulacija oz. ubeseditve *mens rea* elementa napotuje na uporabo subjektivnega ali objektivnega preizkusa. Pri subjektivnem preizkusu mora tožilstvo dokazati, da je obdolženec vedel oz. da se na podlagi dokazov lahko domneva, da je vedel za posledice, ki bodo sledile njegovemu ravnanju. Pri objektivnem preizkusu pa je treba dokazati, da bi vsak razumen človek v isti situaciji poznal posledice svojega ravnanja, kar pomeni, da bi se obdolženec moral zavedati posledic, ne glede na to, ali se jih je dejansko zavedal. Subjektivni test se torej nanaša na krivdo samega obdolženca in je aplikativen predvsem v primeru naklepa, medtem ko je pri objektivnem testu krivdni element obtožencu pripisan glede na dejstvo, da bi vsak razumen človek v istih okoliščinah ravnal primerneje. Objektivni preizkus se uporablja predvsem pri presojanju malomarnosti. Uporaba objektivnega preizkusa glede kaznivega dejanja mučenja živali zagotavlja zaščito živali v veliko večjem obsegu kot v primeru subjektivnega preizkusa, saj dejavniki kot obdolženčeva nevednost, družinske in finančne okoliščine, zdravstveno, duševno stanje itd. niso pomembni oz. obdolženca ne morejo ekskulpirati.⁸ Iz ubeseditve *mens rea* elementa v *AWA* ni čisto jasno na uporabo katerega preizkusa nakazuje, je pa zato vlada potrdila, da se bo krivda mučiteljev presojala po objektivnem preizkusu in da predstavlja kaznivo dejanje tudi mučenje iz malomarnosti.⁹ Pri kaznivem dejanju nezagotovitve primernih pogojev za dobrobit živali pa, glede na to, da to kaznivo dejanje ne vsebuje *mens rea* elementa, ni nobenih nejasnosti o tem, da skrbnik, ki ne skrbi za dobrobit živali iz nevednosti ali malomarnosti odgovarja enako kot tisti, ki to počne namenoma.¹⁰

Po slovenskem *ZZZiv* neko ravnanje velja za mučenje živali, če gre za taksativno naštete storitve (15., 17., 19., 20., 21., in 26. člen) ali opustitve (7. člen), ki so izvršene naklepoma in povzročijo hujšo poškodbo ali dalj časa trajajoče ali ponavljajoče trpljenje ali škodijo zdravju živali oz. nepotrebna ali neprimerna usmrtitev živali (4. člen). Mučenje živali torej pri nas predpostavlja naklepno izvršitev nekaterih prepovedanih ravnanj in težke posledice za žival. *ZZZiv* je sestavljen tako, da najprej opisuje prepovedana ravnanja in nato v posebnih odstavkih določa, da gre za mučenje živali, če so ravnanja

6 Smiselni avtoričin prevod.

7 Smiselni avtoričin prevod.

8 Prim: House of Commons, Environment, Food and Rural Affairs Committee, 2004, str. 26-27.

9 Prim: House of Commons, Environment, Food and Rural Affairs Committee, 2005, str. 7.

10 Prim: House of Commons, Environment, Food and Rural Affairs Committee, 2004, str. 35.

oziroma opustitve storjene naklepno in nastanejo posledice iz 4. člena zakona. Kazenske določbe zakona pa se nanašajo le na prepovedane storitve oziroma opustitve in ne na odstavke, ki določajo, da je za mučenje potrebna naklepna izvršitev ravnanj in nastanek omenjenih posledic. **Mučenje živali v generalni klavzuli je opredeljeno kot naklepna povzročitev trpljenja, ker se pri presojanju, ali gre za kaznivo dejanje mučenja sodniki opirajo na definicijo mučenja po ZZZiv. Če temu ni tako, če torej niti po ZZZiv ni sankcionirana storitev prepovedanih ravnanj mučenja iz malomarnosti in povzročanje trpljenja živali iz malomarnosti ni niti prekršek, potem se to vsekakor mora spremeniti.** Tuji zakoni s področja varstva živali pred mučenjem, sankcionirajo mučenje živali storjeno iz malomarnosti, vsaj v okviru prekrškov (tako tudi zakoni ameriških zveznih držav), nekateri tuji zakoni izrecno določajo, da predstavlja prekršek mučenje storjeno z naklepom ali iz malomarnosti (tako npr. nemški *TierschG*), nikjer pa ni bilo zaslediti določb, ki bi, kot pri nas, izrecno določale, da pomeni mučenje živali le naklepna povzročitev trpljenja. Poleg tega se v zveznih državah Združenih držav Amerike prekrški prve stopnje, torej tudi mučenje živali iz malomarnosti, kaznujejo z denarno ali zaporno kaznijo.¹¹ Tudi po britanskem *AWA* pomeni mučenje storjeno iz malomarnosti kaznivo dejanje, za katero je prav tako zagrožena zaporna kazen. V skladu s slovenskim *KZ-1* se kaznivo dejanje mučenja živali lahko stori le z naklepom. Vredno bi bilo razmisliti o **spremembi obstoječe definicije mučenja v ZZZiv oziroma 341. členu KZ-1 dodali nov odstavek, ki bi določal, da je tudi mučenje živali storjeno iz malomarnosti kaznivo dejanje.** Kazen za mučenje iz malomarnosti bi, upoštevajoč določbo drugega odstavka 27. člena *KZ-1*, morala biti milejša kot v primeru storitve istega kaznivega dejanja z naklepom. Kazenskopravno kaznovanje povzročanja trpljenja kot posledice malomarnosti bi prišlo v poštev predvsem pri drugi obliki izvršitvenega dejanja tega kaznivega dejanja, ki se izraža kot nepotrebno povzročanje trpljenja in je lahko opustitev potrebnih ukrepov za zagotovitev dobrobiti živali, njeno zaprtje brez hrane, vode in podobno. Glede na to, da je naklep težko dokazati, bi se poleg naklepne zlorabe moralo šteti za kaznivo dejanje mučenja živali tudi zanemarjanje živali in prikrajšanje oziroma deprivacija. S tem bi *KZ-1* dal jasno sporočilo, da je zanemarjanje živali resen zločin ter preventivno pripomogel k temu, da ljudje, ki po okoliščinah in osebnih lastnostih ne morejo skrbeti za živali s potrebno pazljivostjo (kar je tudi bistvo opredelitve kazenskopravne malomarnosti po *KZ-1*) ne bi imeli živali.¹²

¹¹ V Floridi je za prekršek prve stopnje predpisana zaporna kazen do 1 leta (naslov 46, člen 775.082 (4 a) *Zakonika Floride*), enaka zaporna kazen za prekršek kategorije A je predpisana tudi v zvezni državi New York (§ 70.15 *newyorškega kazenskega zakonika*).

¹² V Veliki Britaniji za mučenje živali ne odgovarja le sam povzročitelj trpljenja, temveč tudi tisti, ki je odgovoren za žival in je dovolil oz. dopustil ali ni uspel z nadzorstvom ali na kak drug primeren način preprečiti nepotrebne trpljenja (drugi odstavek 4. člena *AWA*). *AWA* tudi pri drugih kaznivih dejanjih predvideva odgovornost skrbnika živali. Podobne določbe vsebujejo tudi nekateri drugi tuji zakoni s področja zaščite živali, med drugimi npr. *NY AGRI & MKTS* v § 353. Podobno avstrijski *Tierschutzgesetz* v § 38 določa odgovornost osebe, ki je dopustila osebi pod njenim nadzorstvom mučenje živali, čeprav bi mučenje lahko preprečila. Tudi na

3. 2 SANKCIJE: DENARNE IN ZAPORNE KAZNI

V Združenih državah Amerike samo 6 zveznih držav mučenja živali ne opredeljuje za kaznivo dejanje. Tudi v državah, kjer mučenje živali predstavlja prekršek so za ta prekršek predpisane kazni na ravni naših kazni za kaznivo dejanje mučenja živali. Zagrožene zaporne kazni v posameznih državah so v trajanju od 6 mesecev do 10 let. Natančneje je v 2 zveznih državah predpisana zaporna kazen 6 mesecev zopora, v 1 zvezni državi 18 mesecev, v 9 zveznih državah zaporna kazen v trajanju 1 leta, v 5 državah zaporna kazen 2 let, v 4 zveznih državah 4 let, v 22 zveznih državah se obsojenci za kaznivo dejanje mučenja živali kaznujejo z zaporom do 5 let, v 1 državi z zaporom do 6 let, v 2 do 7 let in v Alabami in Louisiani z zaporom do 10 let. Denarne kazni zagrožene za mučenje živali pa v posameznih zveznih državah Združenih držav Amerike znašajo od 1.000 dolarjev (677,14 EUR)¹³ do 500.000 dolarjev (338.569,88 EUR).¹⁴ V nekaterih zveznih državah navedene najvišje zaporne in denarne kazni veljajo le za drugi in sledeči prestop, medtem ko so kazni za prvi prekršek oz. kaznivo dejanje lahko nižje.¹⁵ V Veliki Britaniji *AWA* v 32. členu za kaznivo dejanje mučenja živali, kaznivo dejanje pohabljanja živali, krajšanja pasjih repov, zastrupljanja živali in kazniva dejanja v zvezi z živalskimi borbami predpisuje zaporno kazen v trajanju do 51 tednov, denarno kazen do 20.000 funtov (22.109,22 EUR)¹⁶ ali oboje. Za kaznivo dejanje opustitve primerne skrbi za živali je v Veliki Britaniji zagrožena zaporna kazen do 51 tednov, denarna kazen do 5,000 funtov (5.527,30 EUR)¹⁷ ali oboje. V Nemčiji je za kaznivo dejanje mučenja živali zagrožena kazen zopora do 3 let ali denarna kazen, za prekrške mučenja živali pa denarna kazen do 25,000 eurov (17. in 18. člen *TierschG*). V Avstriji so po *TSchG* (prvi, drugi in tretji odstavek 38. člena) za prekrške, ki pomenijo mučenje živali, zagrožene denarne kazni do 7,500 eurov, v primeru ponovnih prekrškov pa do 15,000 eurov. Dodatno je predpisano, da je v težkih primerih mučenja živali potrebno storilca kaznovati z denarno kaznijo vsaj 2,000 eurov. Če skrbnik živali ne zagotovi ustreznih pogojev se v Avstriji kaznuje z denarno kaznijo do 3,750 eurov, v primeru ponovne kršitve pa do 7,500 eurov. Norveški zakon o zaščiti živali v 37. členu za mučenje živali predpisuje denarne kazni, zaporno kazen do 1 leta (za resnejše kršitve do 3 let) ali oboje. Na Irskem je za mučenje živali zagrožena denarna kazen do 1,500 funtov (1.658,18 EUR),¹⁸ kazen zopora do 6 mesecev ali oboje. V primeru da gre za kaznivo

Irskem je za prekršek odgovoren skrbnik, ki ni vedel za trpljenje njegove živali, če se ugotovi, da ni poskrbel za žival tako, da bi preprečil mučenje.

¹³ Izračun sem opravila na podlagi dnevne tečajnice Banke Slovenije (referenčni tečaj ECB) z dne 10.12.2009.

¹⁴ Izračun sem opravila na podlagi dnevne tečajnice Banke Slovenije (referenčni tečaj ECB) z dne 10.12.2009.

¹⁵ Prim: http://www.pet-abuse.com/pages/cruelty_laws.php

¹⁶ Izračun sem opravila na podlagi dnevne tečajnice Banke Slovenije (referenčni tečaj ECB) z dne 10.12.2009.

¹⁷ Izračun sem opravila na podlagi dnevne tečajnice Banke Slovenije (referenčni tečaj ECB) z dne 10.12.2009.

¹⁸ Izračun sem opravila na podlagi dnevne tečajnice Banke Slovenije (referenčni tečaj ECB) z dne 10.12.2009.

dejanje pa je na Irskem predpisana denarna kazen do 10,000 funtov (11.054,61 EUR),¹⁹ zaporna kazen do 2 let ali oboje.²⁰ Na Hrvaškem so za večino prepovedanih oblik mučenja iz 4. člena *Zakona o zaščiti živali*²¹ za fizične osebe zagrožene denarne kazni od 10.000 (1.366,49 EUR)²² do 15.000 kun (2.049,74 EUR)²³ (tretji odstavek 66. člena *Zakona o zaščiti živali*). Za nekatere druge prepovedane oblike mučenja ter za opustitev primerne skrbi za živali pa so zagrožene denarne kazni od 5.000 (683,25 EUR)²⁴ do 15.000 kun (2.049,74 EUR) (tretji odstavek 67. člena *Zakona o zaščiti živali*).

Slovenski *KZ-1* je maksimalno zaporno kazen za kaznivo dejanje mučenja živali zvišal iz 3 na 6 mesecev, za mučenje več živali ali če storilec mučeno žival trajno hudo pohabi ali na krut način povzroči njen pogin, pa je predpisana zaporna kazen do 1 leta. Zaporna kazen 6 mesecev je sicer v primerjavi z zapornimi kaznimi v drugih pravnih sistemih še vedno zelo kratka, vendar, ker se je pred kratkim zvišala, ni moč pričakovati dodatnega povišanja. Kot smo že omenili sodniki le redko opredelijo dejanja mučenja živali za kaznivo dejanje, v primerih, ko odločijo, da gre za kaznivo dejanje pa le redko izrekajo zaporno kazen in še to v minimalnem trajanju. Zato **dolžina zaporne kazni predpisane v *KZ-1* ni sporna oz. je primerna, ob predpostavki, da jo sodišča v praksi izrekajo.** Tudi denarne kazni, ki jih za prekrške določa *ZZZiv* (te znašajo za fizične osebe od 400 do 800 eurov oz. od 200 do 400 eurov) so v primerjavi z denarnimi kaznimi v drugih državah najnižje. Za prepovedana ravnanja mučenja živali za katera je pri nas zagrožena denarna kazen do 800 eurov je tako na primer v **Veliki Britaniji predpisana kazen približno 28-krat višja, v Nemčiji 31-krat višja, v Avstriji 9-krat višja, na Hrvaškem pa 2,5 krat višja kot pri nas.** Za prekršek, ki ga skrbnik stori, če živali ne zagotovi ustreznih pogojev je v *ZZZiv* zagrožena denarna kazen do 400 eurov, kar je približno **14-krat manj od denarne kazni zagrožene za ta prekršek v Veliki Britaniji, 63-krat nižja kazen od denarne kazni za ta prekršek v Nemčiji, 9-krat nižja denarna kazen od kazni v Avstriji ter približno 5-krat nižja kazen od za isti prekršek zagrožene kazni na Hrvaškem.** Tudi če vzamemo v obzir višji standard in bruto domači proizvod v večini od teh držav, so denarne kazni za kršitev predpisov o varstvu živali pred mučenjem v Sloveniji znatno nižje kot v drugih državah, poleg tega pa v večini držav možnosti sankcioniranja niso navedene alternativno, temveč storilca lahko doleti denarna, zaporna kazen in hkrati tudi prepoved imetništva živali po morebitni obsodbi. Upoštevajoč primerjalne višine kazni in dejstvo, da tako nizke kazni kot jih predvideva obstoječa zakonodaja ne morejo delovati preventivno, bi jih bilo potrebno zvišati. Pri tem bi bilo potrebno

¹⁹ Izračun sem opravila na podlagi dnevne tečajnice Banke Slovenije (referenčni tečaj ECB) z dne 10.12.2009.

²⁰ Canniffe, Burke, Faughnan, URL: <http://www.ispca.ie/Legal-Chapter-1-2.aspx>.

²¹ *Zakon o zaščiti živali (Zakon o zaščiti živali (Hrvaška))* z dne 1. december 2006, Narodne novine, broj 135/06.

²² Izračun sem opravila na podlagi dnevne tečajnice Banke Slovenije (referenčni tečaj ECB) z dne 3.2.2010.

²³ Izračun sem opravila na podlagi dnevne tečajnice Banke Slovenije (referenčni tečaj ECB) z dne 3.2.2010.

²⁴ Izračun sem opravila na podlagi dnevne tečajnice Banke Slovenije (referenčni tečaj ECB) z dne 3.2.2010.

upoštevati z *Zakonom o prekrških*²⁵ omejene razpone glob, ki za posameznike lahko znašajo od 40 do 1200 eurov (drugi odstavek 17. člena *ZP-I*).

3. 3 PREPOVED IMETNIŠTVA ŽIVALI

Velika pomanjkljivost naše zakonodaje je tudi v tem, da ni pravne možnosti, da bi mučiteljem živali preprečili nakup novih živali in novo izživljanje nad njimi oz. zanemarjanje obveznosti do njih. Tovrstne določbe, ki prepovedujejo imetništvo živali po morebitni storitvi kaznivega dejanja oz. prekrška mučenja živali poznajo številne države. V Združenih državah Amerike 22 zveznih držav, Washington DC in Deviško otoki urejajo to sankcijo. Posamezne med temi zveznimi državami uvajajo to sankcijo samo za kazniva dejanja mučenja živali, druge pa tudi za prekrške. Nekatere zvezne države predpisujejo obvezno prepoved imetništva živali, druge pa odločitev o takšnem sankcioniranju prepuščajo sodiščem. Trajanje prepovedi se prav tako razlikuje od države do države, in sicer je ponekod določeno v dolžini trajanja zaporne kazni, v večini zveznih držav prepoved traja do 5 let, ponekod lahko sodišče začasno prepove imetništvo živali, trajno pa šele, če storilec ponovno muči žival, najdaljša prepoved pa je uvedena na Deviških otokih, kjer je obvezna in lahko traja od 5 do 20 let.²⁶ V Veliki Britaniji *AWA* v 34. členu določa, da lahko sodišče mučitelju živali namesto ali poleg drugih sankcij prepove imetništvo živali za obdobje, ki se mu zdi primerno. Prepoved imetništva se lahko nanaša na vse živali ali na eno ali več vrst živali. Prepoved se lahko nanaša na lastništvo živali, varstvo in udeležbo pri varstvu, sklepanje sporazumov na podlagi katerih bi storilec pridobil pravico do kontrole ali vplivanja na to, kako se skrbi za žival, na trgovanje z živalmi ter prevoz in urejanje prevoza živali. Prejšnji *Protection of Animals (Amendment) Act 1954*²⁷ je prepovedoval le skrbništvo živali, kar so obsojenci izkoriščali ter v veliko primerih obšli zakon s prenosom lastništva in s tem tudi skrbništva na tretje osebe, čeprav so v resnici obdržali kontrolo nad živalmi.²⁸ Da bi se takšno obhajanje zakona preprečilo, so v *AWA* dodali določbo, ki določa, da se prepoved imetništva živali nanaša tudi na sklepanje sporazumov, na podlagi katerih bi storilec pridobil pravico do kontrole ali vplivanja na to, kako se skrbi za žival. Tudi nemški *TierschG* v 20. členu ureja sankcijo prepovedi imetništva živali, vendar le v primerih, ko je storilec obsojen kaznivega dejanja mučenja živali in ko ni bil obsojen samo zato, ker mu je bila dokazana krivda ali ker te ni moč izključiti. Prepoved se v Nemčiji nanaša na skrbništvo in trgovanje z vsemi živalmi ali živalmi posameznih vrst ter traja 1 do 5 let ali za nedoločen čas, če obstaja nevarnost ponovitve kršitve. Prepoved začne učinkovati s pravnomočnostjo sodbe in kazni, čas, ki ga obsojenec preživi v zaporu pa se ne všteva v čas trajanja prepovedi imetništva živali. Če se po določitvi prepovedi pojavijo dejstva, ki kažejo na to, da več ne

²⁵ Uradni list RS, št. 3/07-UPB4 (uradno prečiščeno besedilo), v nadaljevanju: *ZP-I*.

²⁶ Prim: http://www.pet-abuse.com/pages/cruelty_laws.php

²⁷ *Protection of Animals (Amendment) Act 1954 (Zakon o zaščiti živali (Velika Britanija))*, z dne 5. julij 1954, Chapter 40.

²⁸ Prim: House of Commons, Environment, Food and Rural Affairs Committee, 2004, str. 70.

obstaja nevarnost kršitve, lahko sodišče umakne prepoved, če je ta trajala vsaj 6 mesecev. Kdor krši prepoved se kaznuje z zaporom do 1 leta ali denarno kaznijo. Avstrijski *TSchG* v 39. členu določa možnost prepovedi imetništva živali osebam obsojenim kaznivega dejanja mučenja živali ter osebam, ki so storile prekršek zaradi posameznih prepovedanih ravnanj mučenja živali več kot enkrat. V Avstriji je možno prepovedati imetništvo živali za določeno obdobje ali trajno, dokler je to potrebno. Prepoved imetništva živali se lahko izreče, četudi obdolžencu ni bila izrečena nobena druga kazen zaradi odsotnosti kazenske odgovornosti. Namesto prepovedi lahko v Avstriji sodišče izreče le opozorilo o možnosti prepovedi, če meni, da bo opozorilo zadoščalo, da storilec v prihodnje ne bo ponovno mučil živali. Tudi na Hrvaškem se za prekršek uboja, povzročanja bolečin, trpljenja in poškodb živalim ali namernega ustrahovanja živali, ki je storjen na hišnih živalih drugič, lahko posameznikom ob denarni kazni izreče tudi zaščitni ukrep odvzema hišne živali in prepoved imetništva druge živali (četrti odstavek v povezavi s 1. točko prvega odstavka 66. člena *Zakona o zaščiti životinja*).

Sankcijo prepovedi imetništva živali bi morali vnesti tudi v našo zakonodajo. Denarna ali celo zaporna kazen ne moreta doseči takšnih učinkov kot prepoved imetništva živali, saj ima ta poleg elementa kaznovanja tudi zelo konkreten preventivni učinek na področju zaščite živali. Mučitelj živali po obstoječi zakonodaji po poravnanju denarne kazni oz. prihodu iz zavora, čeprav tudi ti dve kazni delujeta preventivno ter odvrata od ponovitve mučenja, načeloma lahko nadaljuje s povzročanjem trpljenja živali, medtem ko sankcija prepovedi imetništva živali to možnost dejansko izključuje. Podobno kot je to urejeno v Avstriji, bi pri nas to sankcijo uvedla za kaznivo dejanje mučenja živali ter tudi za prekrške, vendar le v primeru njihove ponovitve. Kar se zadeva trajanja prepovedi, bi bilo primerno, da se **za prekrške mučenja živali določi prepoved v trajanju do 2 let, o čemer bi odločale pristojne oblasti** (pristojni inšpektorji, na drugi instanci pa ministrstvo, pristojno za veterinarstvo), **za storilce kaznivih dejanj pa bi sodišča lahko prepovedala imetništvo vseh ali posameznih vrst živali v trajanju ne manj kot 1 leto in ne več kot 5 let**, šteto od pravomočnosti odločbe, morda pa bi lahko uvedli celo trajno prepoved imetništva živali, ki bi trajala dokler bi bilo to potrebno. Pri tem se čas prestan v zaporu ali zdravstvenem zavodu za zdravljenje in varstvo ne bi všteval v čas trajanja prepovedi. Določila bi se lahko tudi **možnost izreka opozorila** namesto same prepovedi, če bi pristojne oblasti presodile, da bo opozorilo zadoščalo, da storilec v prihodnje ne bo ponovno mučil živali. Za izrek tovrstne sankcije ne bi veljal pogoj obstoja kazenske odgovornosti in bi se torej lahko izrekla četudi obdolžencu ne bi bila izrečena nobena druga kazen. Sodišče bi prav tako smelo odločiti, da prepoved preneha, če sta potekli dve leti od začetka njenega izvajanja. O tem bi sodišče odločalo na prošnjo obsojenca, če bi ugotovilo, da so prenehali razlogi za izrek tega ukrepa. Za kršitev prepovedi imetništva živali bi se prav tako morala določiti kazen in sicer denarna ali celo zaporna ter možnost odvzema živali. **Da pa bi se temu izognili, bi podobno kot v Veliki Britaniji bilo potrebno določiti, da se prepoved ne nanaša le na lastništvo, varstvo oz. skrbništvo,**

udeležbo pri varstvu, trgovanje z živalmi ter prevoz in urejanje prevoza živali, temveč tudi na sklepanje sporazumov, na podlagi katerih bi storilec pridobil pravico do kontrole ali vplivanja na to, kako se skrbi za žival. Navedene določbe bi bilo potrebno vnesti v *ZZZiv* in *KZ-I*. V 43. členu *ZZZiv* bi se ostalim pravicam in dolžnostim organov nadzora morala dodati še pristojnost izrekanja prepovedi imetništva živali, med kazenskimi določbami pa denarnim kaznim priključiti še sankcija prepovedi imetništva živali. V *KZ-I* bi se v 6. poglavju (VARNOSTNI UKREPI) drugim varnostnim ukrepom morala priključiti sankcija prepovedi imetništva živali ter na istem mestu natančno razdelati.

4. ORGANI NADZORA TER NJIHOVE PRAVICE IN DOLŽNOSTI

Iz primerjave zakonodaj o varstvu in protim mučenju živali v drugih premerljivih državah izhaja:

Ena največjih pomanjkljivosti naše zakonodaje o varstvu živali pred mučenjem je izvršljivost in zato so spremembe na tem področju najnujnejše. Po obstoječi zakonodaji nadzorstvo nad izvajanjem določb *ZZZiv* o varstvu živali pred mučenjem opravljajo uradni veterinarji v okviru VURS, ki je organ v sestavi Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Naloge na tem področju si delita notranja in mejna veterinarska inšpekcija, obe organizacijski enoti VURS. Za izvajanje uradnega nadzora in upravnih nalog izven sedeža VURS so organizirani območni uradi in izpostave. Ustanovljena pa je tudi posebna mobilna enota uradnih veterinarjev, ki opravlja preglede na celotnem ozemlju RS, pri čemer sme tudi zaustaviti vozilo, ki prevaža živali v komercialne namene. Izvajanje nekaterih določb *ZZZiv* poleg uradnih veterinarjev nadzorujejo tudi policisti. Društva s področja zaščite živali nimajo formalnih (zakonskih) izvršilnih pristojnosti, temveč le sporočajo uradnim veterinarjem kršitve določb *ZZZiv*, ki jih ugotovijo pri opravljanju svojih nalog ter opozarjajo na nepravilnosti in nezakovitosti v zvezi z zaščito živali.

Težave s preobremenjenostjo uradnih veterinarjev z velikim obsegom delovnih nalog, nepoučenostjo policistov, zmedo pri ljudeh glede pristojnih organov nadzora ter predvsem težave z neizvajanjem oz. nedoslednim izvajanjem pooblastil s strani organov nadzora do katerih prihaja v praksi, bi rešili z ustanovitvijo organizacije v smislu živalske policije, namenjene izključno opravljanju nadzora nad izvajanjem zakonodaje o zaščiti živali. Pri tem se pojavljala vrsta vprašanj in problemov v zvezi s strukturo in organiziranostjo takšne organizacije. Upoštevajoč zglede in ideje v predstavljenih tujih pravnih ureditvah ter hkrati možnosti in omejitve naše zakonodaje se je poskušalo najti najbolj optimalne in racionalne rešitve. Pri izbiranju med društvi s področja zaščite živali, policijo, samoupravnimi lokalnimi skupnostmi in državno upravo kot možnimi organi nadzora je moč zaključiti, da je najbolje, da opravljanje nadzora nad izvajanjem predpisov o varstvu živali pred mučenjem ostane naloga državne uprave.

Prenos nalog inšpekcijskega nadzorstva na društva s področja zaščite živali je načeloma možen in bi imel nekatere prednosti, kot so praktične izkušnje in poznavanje delovnega področja. Ob navedenih prednostih bi bila največja slabost takšne ureditve dejstvo, da so društva prostovoljne, neprofitne in humanitarne organizacije, kar so značilnosti, ki so povsem nasprotne tistim, ki veljajo za državno upravo in so predpogoj za izvajanje inšpekcijske službe. Pri tem mislimo na oblastno oziroma avtoritativno naravnost ter predvsem strokovno in politično nevtralnost.

Z zgledujoč se po ureditvi v mestu Granite City v Illinoisu bi z organiziranjem posebnih oddelkov živalske policije v okviru obstoječih policijskih enot, kjer bi delali policisti, ki bi se prostovoljno javili za stalno delo na področju odzivanja in preiskovanja prijav mučenja živali, lahko bila organ nadzora tudi policija.

Glavni razlog proti organiziranju občinskih živalskih policij pa je ta, da glede na velikost (vsaj večine) občin in predvsem število prebivalcev v občinah ne bi bilo smiselno oz. ekonomično zaposlovanje tolikih agentov policije za živali, kot bi jih potrebovali za to, da bi vsaj eden od njih delal vsako izmeno in tako bil zmeraj na voljo agent za obravnavanje primerov mučenja živali. Poleg tega bi lahko prišlo do različnih obravnjav posameznikov glede na območje ter do razlik v strokovnosti, metodah in vrstah ukrepov inšpektorjev v posameznih občinah.

Zato se predlaga, da opravljanje nadzora nad izvajanjem predpisov o varstvu živali pred mučenjem ostane naloga državne uprave. **Upoštevajoč velik obseg primerov mučenja živali in potrebo po večji stopnji samostojnosti in specializacije za učinkovitejše in bolj kakovostno opravljanje nalog zaščite živali bi bila primerna ustanovitev novega organa v sestavi ministrstva, pristojnega za veterinarstvo.** Ker pa trenutne družbene in gospodarske razmere silijo k zmanjševanju števila zaposlenih v državni upravi, pojavljajo se tudi težnje po krčenju števila ministrstev in organov uprave in ne ustanavljanju novih in ker bi s tem prihranili denarna sredstva, bi se namesto ustanovitve novega lahko opravila reorganizacija že obstoječih organov znotraj VURS. Znotraj VURS bi se ustanovila notranjo organizacijsko enoto, ki bi se lahko poimenovala Urad za nadzor nad zaščito živali. Druga možnost bi bila ustanovitev oddelka znotraj že obstoječega Urada za notranji uradni nadzor, ki bi se poimenoval Oddelek za nadzor nad zaščito živali oz. Inšpekcija za zaščito živali ipd.. Na ta način bi se ločilo opravljanje nadzora nad izvajanjem predpisov o zaščiti živali od nadzora nad izvajanjem predpisov o zdravstvenem varstvu živali. **Možna bi bila tudi ustanovitev oddelka s še ožjim in bolj specifičnim delovnim področjem, tj. opravljanjem nadzora nad izvajanjem predpisov o varstvu živali pred mučenjem, kar pomeni, da bi ta oddelek bil zadolžen samo za preiskovanje in obravnavanje primerov mučenja živali.** Takšen oddelek bi se lahko imenoval Oddelek za nadzor nad zaščito (varstvom) živali pred mučenjem, ali pa morda celo Živalska inšpekcija oz. Živalska policija. Nadzorstvo nad izvajanjem predpisov o zaščiti živali pred mučenjem bi znotraj teh organov

opravljali samostojno ali skupaj z uradnimi veterinarji uniformirani uradni nadzorniki za zaščito živali oz. živalski policisti, kot so primeroma poimenovane osebe, ki bi za opravljanje tovrstnega dela morale izpolnjevati milejše pogoje kot uradni veterinarji, ki so doktorji veterinarske medicine z najmanj 5 leti delovnih izkušenj. Tako visoke kvalifikacije so potrebne za opravljanje številnih strokovnih nalog v njihovi pristojnosti, za delo živalskih policistov, ki bi obsegalo preiskovanje in prepoznavanje primerov mučenja živali in ukrepanje v primerih ugotovljenega mučenja pa bi zadoščala izobrazba V. stopnje veterinarske ali živinorejske smeri, praktično usposabljanje v trajanju 6 mesecev in oprava pisnega preizkusa znanja s področja pravne zaščite živali. Seveda bi morali opraviti tudi program strokovnega usposabljanja in preizkusa znanja za vodenje in odločanje v prekrškovnem postopku. Živalski policisti bi nosili ustrezne uniforme, kar bi pripomoglo k njihovi večji prepoznavnosti med ljudmi, ki bi vedeli na koga se obrniti s prijavi mučenja živali ter učinkovalo preventivno v tem smislu, da bi se zmanjšalo število primerov mučenja zaradi zavedanja ljudi, da obstaja organiziran nadzor nad zaščito živali ter strahu pred morebitnimi sankcijami. Poleg obstoječih pravic in dolžnosti bi se jim podelilo nekatera nova pooblastila. Ob odredbi ulova, prevoza, namestitve in oskrbe živali zavetišču, bi te naloge živalski policisti opravljali tudi sami. Pooblastilo bi se jih še za humano usmritev živali, ki bi jo bilo neprimerno ohranjati pri življenju oz. nevarne živali in to tudi brez odobritve veterinarja, ko bi žival tako trpela, da ne bi bilo moč čakati nanj. Ker interes zaščite živali odtehta interes nedotakljivosti stanovanja, bi živalski policisti smeli v najnujnejših primerih in pod natanko določenimi pogoji brez dovoljenja lastnika oz. odredbe sodišča vstopiti v stanovanjske prostore kjer se nahajajo ali obstaja sum, da se nahajajo živali, ki so zaprte v nezdravih razmerah oz. za katere ni primerno poskrbljeno ali pa bi sodišča morala nemudoma izdati odredbo za vstop in pregled teh stanovanjskih prostorov.

V okviru organizacije, katere naloge bi zadevale le zagotavljanje zaščite živali bi poleg inšpekcijske službe delovala tudi zavetišča za živali ali pa bi se moralo vzpostaviti tesno sodelovanje z obstoječimi zavetišči.

V zadnjem času se pojavljajo tudi zelo zanimivi predlogi o uvedbi sistema rotacije, ki bi ga bilo prav tako možno vpeljati z minimalnimi stroški, in sicer ali znotraj Urada za notranji uradni nadzor, kjer bi izključno opravljanje nadzora nad izvajanjem zaščite živali izvajali v izmenah uradni veterinarji ali pa znotraj policije, kjer bi to delo izmenično opravljali policisti.

4. 1 AMERIŠKA ZVEZNA DRŽAVA ILLINOIS, GRANITE CITY: SPECIALIZIRANI ŽIVALSKI POLICISTI V OKVIRU OBSTOJEČIH POLICIJSKIH ENOT

Zanimive ureditve nadzorstva nad izvajanjem zakonov o varstvu živali pred mučenjem so se domislili v mestu Granite City, Illinois. Zakonik mesta²⁹ v členu 6.04.020 določa za organe nadzora nad izvrševanjem zakonodaje o zaščiti živali osebe oz. oddelke, ki jih za te naloge določi mestni svet. Kot v večini zveznih držav Združenih držav Amerike ima tudi v mestu Granite City pristojnosti organa nadzora policija. Tamkajšnji policijski oddelk pa je zaprosil obstoječe oz. že **zaposlene policiste, ki imajo radi živali, da se prostovoljno javijo za stalno delo na področju odzivanja in preiskovanja prijav mučenja živali**. Policijska postaja iz mesta Granite City je prosila ASPCA in učitelje, ki usposablajo tamkajšnje agente živalske policije, za izvedbo izobraževalnega programa, ki je policiste pripravil na posebne zahteve te specializirane oblike zakonodajno-izvršilne službe. Mestni policijski oddelk je nato organiziral **takšne delovne urnike, da vsaj eden od teh policistov dela vsako izmeno, rezultat česar je, da je zmeraj na dolžnosti policist kvalificiran za obravnavanje primerov mučenja živali**.³⁰

4. 2 VELIKA BRITANIJA: DRŽAVNI IN LOKALNI INŠPEKTORJI, POLICISTI TER VLOGA KRALJEVSKEGA DRUŠTVA ZA PREPREČEVANJE MUČENJA ŽIVALI (ROYAL SOCIETY FOR THE PREVENTION OF CRUELTY TO ANIMALS)

Državni inšpektorji so uslužbenci vladne izvršilne Agencije za zdravstveno varstvo živali,³¹ ki so do uvedbe *AWA* opravljali le nadzorstvo nad zakoni o varstvu rejnih živali. Državnim veterinarskim inšpektorjem je *AWA* povečal pristojnosti in jih razširil tudi na hišne živali, hkrati pa je uvedel možnost imenovanja inšpektorjev za nadzorstvo nad izvajanjem zakona s strani lokalnih oblasti. Lokalne oblasti imajo možnost uvedbe lokalne inšpekcije in so v tem primeru tudi odgovorne za dejanja lokalnih inšpektorjev, ni pa to njihova dolžnost.³²

Inšpektorji in policisti imajo po *AWA* podobne pristojnosti kot inšpektorji po našem *ZZZiv*. Zelo zanimiva in drugačna kot pri nas pa je vloga Kraljevskega društva za preprečevanje mučenja živali (*Royal Society for the prevention of Cruelty to Animals*, v nadaljevanju RSPCA)³³ pri nadzorovanju izvajanja *AWA*. RSPCA namreč nima formalnih izvršilnih pristojnosti, kljub temu pa je izjemno aktivno pri preiskovanju primerov mučenja živali in večina ljudi se običajno obrača ravno nanje.

²⁹ *Municipal Code City of Granite City, Illinois*, codified through Ordinance 8040, passed March 4, 2008.(Supplement No. 4), Title 6: Animals (*Mestni zakonik mesta Granite City, Illinois*, kodificiran s predpisom 8040, sprejetim 4. marca, 2008).

³⁰ Prim: <http://www.asPCA.org/fight-animal-cruelty/reporting-cruelty-faq.html>.

³¹ »*Animal Health officers*«, ki so bili do nedavnega imenovani »*State Veterinary Service inspectors*«.

³² Prim: Rhondda Cynon Taf County Borough Council, Report to accompany Decision of the Group Director, Environmental Services, Animal Welfare Act 2006: Enforcement Powers and possible funding, str. 4.

³³ Smiselni avtoričin prevod.

RSPCA deluje na večih področjih, kot je skrb za izgubljene oz. brezdomne, zanemarjene in poškodovane živali, v njegovem okviru delujejo specializirane veterinarske bolnišnice in klinike, zavetišče za živali, največji obseg njegovih nalog pa predstavlja preiskovanje domnevnega mučenja živali. Torej RSPCA nima nobenih zakonskih pooblastil za izvrševanje zakonov o varstvu živali pred mučenjem. Inšpektorji RSPCA imajo enak status kot običajni državljani in kot drugi državljani ne smejo vstopiti v nikogaršnje prostore brez dovoljenja oz. brez spremstva državnih ali lokalnih inšpektorjev oz. policistov. Ker je pa *AWA* zakon, ki dopušča vložitev tožbe vsem pravnim subjektom, brez izkazovanja pravnega interesa,³⁴ ima to pravico, kot vsi državljani, tudi RSPCA. V nasprotju z drugimi pravnimi subjekti pa posedujejo inšpektorji RSPCA posebne veščine in opremo in so v rednem kontaktu z lokalno policijo, kar jim omogoča lažji dostop do njihove pomoči in posredovanja v primerih mučenja živali.³⁵

Glede razporeditve nalog med samimi organi nadzora se pričakuje, da bodo državni in lokalni inšpektorji tudi v prihodnje imeli vodilno vlogo pri izvrševanju zakonov o varstvu rejnih živali, medtem ko se bo RSPCA ukvarjala z večino primerov mučenja hišnih živali, policisti pa bodo posredovali le v izjemno resnih primerih oz. v primerih kršitev javnega reda in miru.³⁶

5. SKLEP

Ker se kazenske določbe *ZZZiv* navezujejo le na taksativno našteta prepovedana ravnanja mučenja živali, se žal pre pogosto zgodi, da zakonodajalec spregleda določene oblike mučenja in posledično mučitelj ne odgovarja. Nova predlagana definicija mučenja živali odpravlja vse nejasnosti o tem, hkrati pa so s takšno definicijo podane podlage za uvedbo kazenskopravnega sankcioniranja mučenja živali iz malomarnosti. Obstoječa zakonodaja ne daje pravne možnosti, da bi mučiteljem živali preprečili nakup novih živali in novo izživljanje nad njimi.

Denarne kazni, ki jih obstoječa zakonodaja predvideva za prekrške mučenja živali primerjalno zelo odstopajo ter ne morejo delovati preventivno, zato jih je potrebno zvišati. Na podlagi izrečenih višjih denarnih kazni in bolj učinkovitega opravljanja nadzora nad izvajanjem *ZZZiv* bi se pridobivala dodatna sredstva, ki bi omogočila podaljšanje roka za usmrnitev zapuščene živali.

Ena največjih pomanjkljivosti naše zakonodaje o varstvu živali pred mučenjem je (ne)izvršljivost. Težave z neizvajanjem oz. nedoslednim izvajanjem pooblastil s strani organov nadzora, bi rešili z ustanovitvijo organizacije v smislu »živalske policije«. Poleg obstoječih pravic in dolžnosti se v

34 t.i. »Common Informers Act«.

35 Prim: <http://www.defra.gov.uk/foodfarm/farmanimal/welfare/act/las.htm>
http://en.wikipedia.org/wiki/Royal_Society_for_the_Prevention_of_Cruelty_to_Animals.

in

36 Prim: Rhondda Cynon Taf County Borough Council, str. 4.

Predloga Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o zaščiti živali živalskim policistom podeljujejo nekatera nova pooblastila oziroma možnost ukrepanja brez odredbe pristojnega sodišča ter brez predhodnega obvestila in dovoljenja pravne ali fizične osebe. Zakonodaja bi morala dopuščati (kot velja v nekaterih naprednih državah), da je poseg v privatno lastnino oziroma premoženje možen, kadar gre za zlorabo živih bitij (tudi živali), kadar gre za sum nemoralnih in neetičnih dejanj ter kolektivni interes družbe.

6. Literatura

Bizjak Domen, Zakon o inšpekcijskem nadzoru: Učno gradivo za udeležence priprav na strokovni izpit za inšpektorja, URL:

http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/mju_dokumenti/UA/ucna_gradiva/gradiva_SI_inspektorji/lekt.UCNO_GRADIVO_BIZJAK_ZIN_9.3.2009_z.pdf (4.2.2010).

Canniffe Carrie Jane, Burke David, Faughnan Barra, ISPCA Legal Handbook (Chapter One: The Protection of Animals from Acts of Cruelty), URL: <http://www.ispca.ie/Legal-Chapter-1-2.aspx> (22.9.2009).

House of Commons, Environment, Food and Rural Affairs Committee, The Draft Animal Welfare Bill, First Report of Session 2004–2005 (Report, together with formal minutes, and lists of oral, written and unprinted evidence), The Stationery Office Limited, London 2004. Dostopno na URL: <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200405/cmselect/cmenvfru/52/5202.htm> (29.9.2009).

Rhondda Cynon Taf County Borough Council, Report to accompany Decision of the Group Director, Environmental Services, Animal Welfare Act 2006: Enforcement Powers and possible funding, URL: <http://www.rctcbc.gov.uk/stellent/groups/Public/documents/DecisionNotices/020527.pdf> (11.10.2009)

Ruparčič Ana, Izboljšanje ureditve proti mučenju živali v Sloveniji: diplomatska naloga, Pravna fakulteta Univerze v Mariboru, Ljubljana 2007.

Veterinarska uprava Republike Slovenije, Letno poročilo 2007, URL:

http://www.vurs.gov.si/fileadmin/vurs.gov.si/pageuploads/PDF/LP_VURS_07_v6.pdf (29.10.2009).

Viri:

Ameriško združenje za preprečevanje mučenja živali (*American Society for the Prevention of Cruelty to Animals*), URL: <http://www.aspca.org/fight-animal-cruelty/reporting-cruelty-faq.html> (19.10.2009).

Dobrodelno društvo Združenih držav Amerike (*The Humane Society of the United States*), URL: http://www.hsus.org/legislation_laws/state_legislation/animal_cruelty_laws_where_does_your_state_stand.html (1.10.2009), http://www.hsus.org/web-files/PDF/state_cruelty_chart.pdf (1.10.2009).

Animal Welfare Act (Zakon o zaščiti živali (Norveška)), URL:

<http://www.regjeringen.no/en/dep/lmd/whats-new/news/2009/mai-09/new-animal-welfare-act-/animal-welfare-act.html?id=562552> (25.10.2009).

Animal Welfare Act 2006 (Zakon o zaščiti živali (Velika Britanija)), z dne 8. november 2006, Chapter 45, URL: http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2006/ukpga_20060045_en_1 (18.9.2009).

Bundesgesetz über den Schutz der Tiere (Tierschutzgesetz) (Zakon o zaščiti živali (Avstrija)), BGBl. I Nr. 118/2004, URL:

http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2004_I_118/BGBLA_2004_I_118.html (17.12.2009).

Bürgerliches Gesetzbuch ^{(Civilni (državljski) zakonik (Nemčija))}, z dne 18. avgust 1896 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738) s spremembami, URL:

<http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/> (2.11.2009).

Code of Miami-Dade County, Florida, Part III - Code of Ordinances, Chapter 5 - Animals and Fowl (Zakonik okraja Miami-Dade, Florida, del III, poglavje 5: živali in ptiči), URL:

<http://www.municode.com/resources/gateway.asp?pid=10620&sid=9> (18.10.2009).

Explanatory Notes to Animal Welfare Act 2006, URL:

http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2006/en/ukpgaen_20060045_en_1.htm (18.9.2009).

Humane Care for Animals Act (Zakon o zaščiti živali (Illinois)), 510 ILCS 70/, URL:

<http://www.ilga.gov/legislation/ilcs/ilcs3.asp?ActID=1717&ChapAct=510%26nbsp%3BILCS%26nbsp%3B70%2F&ChapterID=41&ChapterName=ANIMALS&ActName=Humane+Care+for+Animals+Act%2E> (25.9.2009).

Kazenski zakonik ameriške zvezne države New York, URL:

<http://public.leginfo.state.ny.us/menugetf.cgi?COMMONQUERY=LAWS> (26.10.2009).

Kazenski zakonik (KZ-1), Uradni list RS, št. 55/08 (66/08 popr.), 39/09, 55/09 Odl.US: U-I-73/09-19, Ljubljana 2008.

Kazenski zakonik (uradno prečiščeno besedilo) (KZ-UPB1), Uradni list RS, št.

95/04-UPB1 37/05 Odl.US: U-I-335/02-20, 17/06 Odl.US: U-I-192/04-16, 55/08 (66/08 popr.), 89/08 Odl.US: U-I-25/07-43, 5/09 Odl.US: U-I-88/07-17, Ljubljana 2004.

Municipal Code City of Granite City, Illinois, codified through Ordinance 8040, passed March 4, 2008.(Supplement No. 4), Title 6: Animals (*Mestni zakonik mesta Granite City, Illinois*, kodificiran s predpisom 8040, sprejetim 4. marca, 2008), URL:

<http://www.municode.com/Resources/gateway.asp?pid=16377&sid=13> (9.2.2010).

New York Agriculture and Markets Law (členi 331 – 379) (Zakon o kmetijstvu in trgovini z živili (New York)), URL: <http://public.leginfo.state.ny.us/menugetf.cgi?COMMONQUERY=LAWS> (20.9.2009).

New York Criminal Procedure Law (Zakon o kazenskem postopku (New York)), URL:

<http://public.leginfo.state.ny.us/menugetf.cgi?COMMONQUERY=LAWS> (21.9.2009).

Pravilnik o podrobnejših pogojih za imenovanje uradnih veterinarjev in uradnih preglednikov, Uradni list RS, št. 110/2008, Ljubljana 2008.

Protection of Animals Act 1911 (Zakon o zaščiti živali (Velika Britanija)), z dne 18. avgust 1911, Chapter 27, URL:

http://www.opsi.gov.uk/RevisedStatutes/Acts/ukpga/1911/cukpga_19110027_en_1 (22.10.2009).

Protection of Animals (Amendment) Act, 1965 (Zakon o zaščiti živali (Irska)), No. 10/1965, URL: <http://www.irishstatutebook.ie/1965/en/act/pub/0010/index.html> (22.9.2009).

Protection of Animals (Amendment) Act 1954 (Zakon o zaščiti živali (Velika Britanija)), z dne 5. julij 1954, Chapter 40, URL:

http://www.opsi.gov.uk/RevisedStatutes/Acts/ukpga/1954/cukpga_19540040_en_1 (12.2.2010).

Stvarnopravni zakonik (SPZ), Uradni list RS, št. 87/02, 18/07 Skl.US: U-I-70/04-18, Ljubljana 2002.

The 2006 Florida Statutes, Title XLVI: Crimes, Chapter 828: Animals: cruelty; sales; animal enterprise protection (*Zakonik ameriške zvezne države Florida*, naslov 46: kazniva dejanja, poglavje 828: živali: mučenje; prodaja; iniciativa za zaščito živali), URL:

http://www.leg.state.fl.us/Statutes/index.cfm?App_mode=Display_Statute&URL=Ch0828/titl0828.htm&StatuteYear=2006&Title=-%3E2006-%3EChapter%20828 (13.10.2009).

Tierschutzgesetz (TierschG) (Zakon o zaščiti živali (Nemčija)), z dne 25. maj 1998, BGBl I S.1105 s spremembami, URL: <http://www.leveste.de/tierschutz/tierschutzgesetz/inhalt.htm> (18.12.2009).

Tierschutzgesetz (Zakon o zaščiti živali (Švica)), z dne 16. december 2005 s spremembami, BBl 2006 327 (v veljavi od 1. septembra 2008), URL: <http://www.admin.ch/ch/d/sr/455/> (16.12.2009).

Uredba (ES) 854/2004 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 29. aprila 2004 o določitvi posebnih predpisov za organizacijo uradnega veterinarskega nadzora proizvodov živalskega izvora, namenjenih za prehrano ljudi, UL L št. 139 z dne 30. aprila 2004, str. 206, z vsemi spremembami.

Uredba o vrsti izobrazbe, strokovnem usposabljanju in preizkusu znanja za vodenje in odločanje v prekrškovnem postopku, Uradni list RS, št. 42/04, Ljubljana 2004.

Ustava Republike Slovenije (URS), Uradni list RS, št. 33I/91-I, 42/97, 66/00, 24/03, 69/04, 69/2004, 69/04, 68/06, Ljubljana 1991.

VSC sodba Kp 42/2007 z dne 8.05.2007.

Zakon o inšpekcijskem nadzoru (uradno prečiščeno besedilo) (ZIN-UPB1), Uradni list RS, št. 43/07-UPB1, Ljubljana 2007.

Zakon o lokalni samoupravi (uradno prečiščeno besedilo) (ZLS-UPB2), Uradni list RS, št. . 94/2007-UPB2, 27/08 Odl.US: Up-2925/07-15, U-I-21/07-18, 76/08, 100/08 Odl.US: U-I-427/06-9, 79/09, Ljubljana 2007.

Zakon o prekrških (uradno prečiščeno besedilo) (ZP-I-UPB4), Uradni list RS, št. 3/2007, Ljubljana 2007.

Zakon o veterinarskih merilih skladnosti (ZVMS), Uradni list RS, št. 93/2005, Ljubljana 2005.

Zakon o veterinarstvu (ZVet-1), Uradni list RS, št. 33/01, 110/02-ZGO-1, 45/04-ZdZPKG, 62/04 Odl.US: U-I-141/01-17, 93/05-ZVMS, Ljubljana 2001.

Zakon o zaščiti živali (uradno prečiščeno besedilo) (ZZZiv-UPB2), Uradni list RS, št. 43/07-UPB2, Ljubljana 2007.

Zakon o zaščiti živali (Zakon o zaščiti živali (Hrvaška)), z dne 1. december 2006, Narodne novine, broj 135/06, URL: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2006_12_135_3045.html (16.12.2009).

Zakon o živinoreji (ZŽiv), Uradni list RS, št. 18/02, 110/02-ZUreP-1 (8/03 popr.), 110/02-ZGO-1, 45/04-ZdZPKG, Ljubljana 2002.

O avtoricah

Tina Tement, univ. dipl. prav., diplomirala februarja 2010 na pravni fakulteti Univerze v Mariboru, pod mentorstvom dekana Pravne fakultete Univerze v Mariboru prof. dr. Rajka Kneza, z naslovom diplomske naloge: »Pravno varstvo živali pred mučenjem: primerjalni pregled ureditve v drugih državah in rešitve primerne za izboljšanje slovenske zakonodaje«. Zaposlena je na sodišču v Mariboru trenutno kot pripravnica. Prispevek je nastal na osnovi diplomske naloge avtorice iz ljubezni do živali.

Mejra Festić, doktorica ekonomskih znanosti, izredna profesorica za področje ekonomske teorije in politike, financ in bančništva. Zaposlena na Univerzi v Mariboru in EIPF Ekonomskem inštitutu v Ljubljani. Trenutno je prorektorica za študijske zadeve Univerze v Mariboru in pobudnica predlogov izboljšanja slovenske zakonodaje za živali. Prispevek k referatu je nastal na osnovi izkušenj iz večletnega prostovoljnega angažiranja na področju pomoči živalim v stiski.